

Motion till riksdagen 2009/10:K355

av Désirée Pethrus Engström m.fl. (kd)

Mänskliga rättigheter

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska vara ett föredöme när det gäller att inom landet upplysa om och försvara mänskliga rättigheter.
2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med all kraft ska främja mänskliga rättigheter i utrikespolitiken.¹
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige med all kraft ska medverka i forum som diskuterar mänskliga rättigheter och kulturella skillnader.¹
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att arbetet kring nazismen, kommunismen och liknande totalitära ideologier ska fortsätta i svenska skolor.²
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att frihet till religion är ett värde med samma rätt till skydd som de övriga fri- och rättigheterna.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska inrätta en författningsdomstol.
7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Sverige ska inrätta en särskild ministerpost för MR-frågor.

¹ Yrkandena 2 och 3 hänvisade till UU.

Fel! Okänt namn på

² Yrkande 4 hänvisat till UbU.

Motivering

Frågor om mänskliga rättigheter (MR) måste sättas högre upp på dagordningen – i det dagliga livet och inom alla politikområden. Likgiltighet kan aldrig paras med respekten för mänskliga rättigheter. Dessa rättigheter förutsätter ett konkret, aktivt engagemang.

MR-frågorna måste tydligare göras till frontlinjen i vår samlade utrikespolitik, inklusive handels- och biståndspolitik. Det är viktigt att betona att MR-frågorna inte bara hör till utrikespolitiken. De finns inom alla politikområden. Inte förrän vi inser det, får arbetet för MR och demokrati den ökade tyngd och vikt som det måste ha.

Brist på demokrati och mänskliga rättigheter förorsakar ofta djupa sociala klyftor som förhindrar fattiga att förbättra sin egen situation. Respekt för individens mänskliga rättigheter och en demokratisk samhällsutveckling som ger människor möjligheter att förbättra sin livssituation har i sig ett egenvärde, men utgör också förutsättningen för att bekämpa fattigdom, skapa säkerhet och uppnå en rättvis och hållbar utveckling både lokalt och globalt.

Även i alla väl etablerade demokratier finns tendenser och riktningar som är oförenliga med de mänskliga fri- och rättigheterna. I alla demokratier finns rörelser i riktning bort från en gång beslutade MR-normer. Det kan handla om rasism, människohandel och slavhandel, behandlingen av minoriteter, kvinnomisshandel eller åldersdiskriminering.

Grundläggande MR-dokument

Förenta nationernas generalförsamling antog den allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna¹ den 10 december 1948. Förklaringen uttrycker en gemensam värdegrund i synen på människan och förhållandet mellan stat och individ. Människans rättigheter är universella och överordnade politiska och ekonomiska, religiösa och kulturella skillnader.

Först 1967 skrevs två konventioner för att juridiskt reglera de rättigheter som deklarerats i den allmänna förklaringen 19 år tidigare. Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter (ICESCR)² reglerar exempelvis rätten till utbildning, arbete och sjukvård, medan konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter (ICCPR)³ bland annat reglerar rätten till fria val samt yttrande- och religionsfrihet.

Bakgrunden till att det blev två konventioner och inte en var de spända relationerna mellan öst- och västblocken under kalla kriget. Man kunde inte enas om att alla rättigheter i den allmänna förklaringen var lika viktiga, utan

¹ <http://www.un.org/Overview/rights.html>.

² Internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter finns att läsa på http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_ceschr.htm, där man också kan se vilka stater som ratificerat konventionen och när.

³ För den Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter, se http://www.unhcr.ch/html/menu3/b/a_ccpr.htm.

Fel! Okänt namn på

Sovjet vidhöll att de ekonomiska, sociala och kulturella rättigheterna vägde tyngst, medan USA argumenterade för de medborgerliga och politiska rättigheterna.

De mänskliga rättigheterna är fortfarande politiskt mycket känsliga för många stater, även bland dem som ratificerat konventionerna. Vi får likväl inte glömma FN-stadgans portalformuleringar: de mänskliga rättigheterna är rättigheter som tillkommer alla människor överallt. De är oberoende av politik, religion eller annan uppfattning, tradition, etnicitet, kultur och nationell lagstiftning.

Kristdemokrati och mänskliga rättigheter

Vi får inte förledas att tro att vi i Sverige är automatiskt garanterade våra mänskliga rättigheter. Även i vårt land förekommer kränkningar och vi bör ständigt vara uppmärksamma på detta. Som kristdemokrater är det vårt ansvar att värna alla människors lika värde, och vi bör speciellt vara på vår vakt mot rättighetskränkningar i miljöer där särskilt utsatta människor finns; inom sjuk-, äldre- och kriminalvården, inom flyktingmottagning samt inom barnomsorg och skola.

Det finns en uppenbar risk att svensk utrikes- och inrikespolitik fjärras från värden förenliga med de mänskliga rättigheterna. Det kan ske i så små steg att förskjutningen knappt är märkbar. Vi kristdemokrater vill uppmärksamma detta och arbeta för att värdegrunden åter respekteras. En kursändring krävs bort från årtionden av socialdemokratisk politik som bl.a. alltför mycket bortsåg från det civila samhällets roll och ansvar i värnandet av de mänskliga rättigheterna.

Systemskapstanken påbjuder även vårt medmänskliga ansvar gentemot dem som lever i andra länder. Detta innebär i praktiken att vi kristdemokrater även reagerar på kränkningar mot de mänskliga rättigheterna som drabbar andra än svenskar. I samband med krig, torka och andra katastrofer är bristerna uppenbara och Sverige ger sitt stöd via biståndet. I många fall sker kränkningarna mer subtilt. Det kan till exempel handla om begränsningar av yttrande- och mötesfriheten eller begränsningar av religionsfriheten. Här har Sverige ett särskilt ansvar att inte blunda för verkligheten, utan istället ta aktiv ställning för människors fri- och rättigheter och mot repressiva staters inkräktande på desamma.

Det är viktigt att ta tydlig politisk ställning för dem som försvarar de mänskliga rättigheterna i repressiva länder, och som ofta gör det med risk för frihetsberövning, utvisning eller för sina liv. Särskilt utsatta yrkesgrupper kan förutom politiker vara journalister, jurister och präster eller andra religiösa ledare. Sverige verkar aktivt för att det svenska utvecklingssamarbetet främjar civilsamhälleliga insatser för skydd till MR-försvare.

Även på den mer direkta politiska nivån kan och bör vi svenskar ta vårt ansvar och göra skillnad genom politiska uttalanden, diplomatiska förhandlingar och inte minst genom vårt regelverk för politisk asyl.

Som kristdemokrater anser vi att om dessa värden framhövs ännu tydligare i den svenska utrikespolitiken, skulle Sverige få en större slagkraft och därmed kunna bedriva en mer pro-aktiv utrikespolitik. Vår utrikespolitik skulle berikas och fördjupas och agerandet vitaliseras om den universella värdegrunden framställdes tydligare – särskilt om den grundats på en inrikespolitik med djup och ärlig respekt för MR. Alltför länge har stater, inklusive Sverige, bedrivit en utrikespolitik som varit alltför fokuserad på nationell makt och där målet varit att öka det materiella väståndet i den egna nationen. Detta är inte tillräckligt. Etik, värderingar och principiella etiska ställningstaganden har alltför sällan tillåtits vägleda de utrikespolitiska beslutsfattarna. I detta avseende har vår utrikespolitik blivit fattig. Sverige skall vara ett föredöme när det gäller att inom landet upplysa om och försvara mänskliga rättigheter. Sverige ska med all kraft medverka i forum som diskuterar mänskliga rättigheter och kulturella skillnader.

Utbildning och diskussion om de mänskliga rättigheterna

Diskussionen om de mänskliga rättigheterna får inte bli abstrakt, luddig eller enbart teoretisk – den måste vara konkret och praktiskt hållen. För att bättre kunna analysera och dra slutsatser måste vi lära mera. Sverige är ett av sju europeiska länder med en särskild MR-ambassadör som skulle kunna få ett än tydligare uppdrag i detta arbete. För att vi ska kunna ge MR-frågorna deras rätta plats i politiken måste en särskild ministerpost för MR-frågor inrättas. Hos vederbörande skall helhetsperspektivet ligga, och där skall kopplingar mellan vårt agerande både nationellt och internationellt tydliggöras. En sådan ministerpost skulle uppmärksamma MR-frågorna och höja dessa frågors status, ge dem deras rätta position i politiken och se till att de inte faller mellan stolarna.

Kunskap om de mänskliga rättigheterna bör fortsätta inkluderas i den svenska utbildningen från ett tidigt stadium. Av absolut högsta prioritet är att kunskapen om Förintelsens grymheter inte faller i glömska. Dess fasor utgör summan av hur det kan gå när de mänskliga rättigheterna systematiskt kränks. Den förra regeringens initiativ till Forum för levande historia var lovvärt, men får inte leda till att vi invaggas i tron om att Förintelsen och dess konsekvenser därmed skulle vara ”avklarade” och att eventuella kunskapsluckor skulle vara tilltäppta.

Ögonvittnen till förintelselägren närmar sig slutet av sin levnad, men detta får inte innebära slutet på upplysningen om brott begångna i nazismens namn. Det är viktigt att vi i skolundervisningen inte räds att ta upp nutida ideologier och rörelser, även i Sverige, med liknande synsätt och idéer som beredde vägen för nazismens illdåd. En liknande strategi måste finnas när det gäller den historiska kunskapen om den stalinistiska kommunismens kränkning av mänskliga rättigheter. Också här finns anledning att med den historiska bakgrunden granska ideologiska följeslagare till stalinismen i vårt nutida samhälle.

Även i ett internationellt sammanhang måste kunskapsutbytet öka. Vi måste lära av hur andra resonerar om MR. Afrikaner, amerikaner, araber,

Fel! Okänt namn på

asiater och européer bör fortsätta träffas i olika internationella forum för att diskutera MR och för att ta del av varandras olika synsätt och erfarenheter. Detta sker nu i FN:s regi, men Sverige bör även bilateralt utveckla och fördjupa detta slags erfarenhetsutbyte. Ledorden måste vara ödmjukhet, respekt och förståelse för varandras kulturer och religioner, utan att det för den skull tummas på faktumet att rättigheterna är universella.

Religionsfriheten

Religionens plats i det offentliga rummet och den offentliga debatten betraktas inte minst i Sverige med skepsis och inte sällan med förakt. Utan att vi är medvetna om det, och utan direkt uppsåt, kan ett sådant synsätt ofrivilligt leda till kränkningar av människors rätt till sin religion. Frihet från religion har ansetts naturligt och politiskt korrekt, medan frihet till religion inte ansetts vara ett värde med samma rätt till skydd. Men om Sverige ansluter sig till uppfattningen att alla de mänskliga fri- och rättigheterna verkligen är jämställda varandra och dessutom okränkbara, kan vi inte tumma på en enskild frihet utifrån någon ideologisk agenda.

Vi ska alltid stå upp för religionsfriheten både inom och utom Sveriges gränser. Inrikes kan det exempelvis handla om att värna föräldrars rätt att välja en uppfostran och utbildning för sina barn som står i överensstämmelse med den egna livsåskådningen. I utrikespolitiken bör vi verka för ökat stöd till de civilsamhälleliga samarbeten som inriktar sig på just religionsfrihet och religionsdialog för fred. Vi förväntar oss att svenska ministrar tar upp frågor som rör religionsfriheten vid möten med sina motsvarigheter i andra länder.

Ett begrepp som kommit i skymundan i politiken är förlåtelse och försoning. Begreppen kan rent av uppfattas som icke-politiska. I kölvattnet av konflikter på flera håll i världen har dock just det systematiserade arbetet med försoning varit nyckeln till uthållig fred. I detta arbete har särskilt kyrkorna och det civila samhället betytt mycket. Försoning som väg till frihet måste enligt vår uppfattning belysas på ett helt annat sätt än hittills.

Skyddet för MR globalt

Berlinmurens fall den 10 november 1989 innebar början till frihet för hela den europeiska kontinenten. Gradvis befriade sig östeuropéerna själva och de gamla diktaturerna blev nya demokratier. Det fanns många skäl till varför kommunismen bröt samman. Dels handlade det om materiella faktorer. De planeekonomiska systemen upphörde att fungera. Dels handlade det om immateriella faktorer. Hälso- och sjukvård och skolväsende bröt samman. Det andliga och kulturella liv som diktaturen begränsat till ett minimum, hade tömt ut sig självt. Det kunde inte svara mot människors längtan och behov. De öar av frihet som funnits under diktaturåren hade enskilda människor i samverkan med andra stått för, och de utgjorde inspiration för stora delar av befolkningen i övrigt. Utan enskilda gruppers känsla av ansvar, och deras inre övertygelse om att de måste agera, hade kommunismens sammanbrott sannolikt inte

inträffat och Östeuropas befrielse inte ägt rum. För individerna var det egna samvetet vägledande. Befrielsekampen var en mångårig kamp för mänskliga rättigheter och mänsklig värdighet. Samma kamp fortsätter att föras i andra länder där de mänskliga rättigheterna inte respekteras.

Det är självklart att vi som individer har ett ansvar för de brott som begås mot de mänskliga rättigheterna oavsett i vilket land dessa brott äger rum, inklusive i vårt eget. Ett MR-brott i ett annat land drabbar också oss och de värden som vi värnar. Ett MR-brott mot en granne i det egna kvarteret är ett brott även mot mig. Dessa brott angår inte bara "oss" som grupp utan också "oss" som individer. Alltför länge har de mänskliga rättigheterna ansetts vara något som tillkommer grupper och stater och kollektiv. Därmed har det ansetts att det skulle vara grupperna, staterna och kollektiven som har ansvar för att reglerna följs. Vi kristdemokrater hävdar att ett sådant synsätt är alltför snävt och begränsat. Den "civilkuragelag" som kristdemokraterna förespråkar kan vara inspiration för varje medborgare i ett demokratiskt land.

Människor går före stater – detta faktum har hamnat i fokus efter det att Berlinmuren föll. Då blev det tydligt för alla som ville se att det fanns enskilda individer också bakom järnridån och inte bara organisationer eller statliga myndigheter. I Sverige har vi ingen anledning att yvas alltför mycket vare sig när det gäller vårt uppträdande mot våra grannar under det s.k. "kalla kriget" eller när det gäller frågan om staten kontra människan. En diskussion behöver komma igång om hur de internationella konventionerna om MR ska förhålla sig till den nationella lagstiftningen.

Alla konventioner Sverige ratificerar står över svensk lag, dvs. får starkare skydd. MR-konventionerna och MR-protokollen får inte betraktas som ett smörgåsbord varifrån vi plockar de för stunden och konjunkturen mest aptitliga bitarna. Om vi brister i konsekvens och principer kan vi inte kräva att andra länder ska ratificera och tillämpa samma internationella konventioner. I detta sammanhang känns det angeläget att återigen peka på vikten av att en författningsdomstol inrättas. Dess uppgift skall vara att pröva de nationella lagarnas förenlighet med grundlagen och med ratificerade konventioner.

På samma sätt som vi har *rätt* att ingripa vid MR-brott, oavsett om de begås på hemmaplan eller utomlands, kan vi ha *skyldighet* att ingripa. Precis som sägs i rapporten "The Responsibility to Protect"⁴ kan vi behöva omdefiniera begreppet statsuveränitet. Om en stat inte lyckas skydda sina medborgare kan principen om icke-inblandning få stå tillbaka för omvärldens skyldighet att ingripa. Flera frågor måste visserligen redas ut innan principen kan tillämpas fullt ut – t ex måste klargöras i vad mån FN:s säkerhetsråd måste sanktionera en intervention – men rapportens tankebanor går i rätt riktning. Det är därför viktigt att forskare och samhällsdebattörer ägnar frågan upp-

⁴ Se <http://www.iciss.ca/menu-en.asp> "The independent International Commission on Intervention and State Sovereignty" grundades av den kanadensiska regeringen i september 2000 som en följd av Kofi Annans rapport till FN:s generalförsamling 2000.

Fel! Okänt namn på

märksamhet: Frågan om vi är skyldiga att ingripa står här mot ett rättighetsperspektiv om vi har vi rätt att ingripa.

Det finns en nära koppling mellan fattigdom och bristen på demokrati och mänskliga rättigheter. Därför måste Sverige bidra till en global utveckling där fattigdom bekämpas och där mänskliga rättigheter och demokrati prioriteras. Perspektivet på utvecklingen måste vara ägt av samhället i utvecklingsländerna och rättighetsperspektivet ska sättas i centrum. Rättighetsperspektivet sätter enskilda individers frihet och rättigheter i centrum.

Demokrati, mänskliga rättigheter och en starkt demokratisk samhällsstyrning måste vara prioriterade områden i det svenska utvecklingssamarbetet. Med god samhällsstyrning, transparens och frånvaro av korruption borgar vi för att alla människor får del av sina rättigheter. Därför behövs ett effektivt transparent bistånd till institutioner, rättsväsende, uppbyggnaden av demokratiska flerpartisystem samt stöd vid val och resultatets implementering. Som motpart till den goda samhällsstyrningen behövs ett starkt och livskraftigt civilt samhälle och fria massmedier. Det civila samhället ska verka för att ställa ledare och statsapparat till svars för sina beslut och är nödvändigt för ett demokratiskt samhälle.

Stockholm den 5 oktober 2009

Désirée Pethrus Engström (kd)

Kjell Eldensjö (kd)

Irene Oskarsson (kd)

Annelie Enochson (kd)